

משחק הכדור עף- התנסות בתנאי תחרות ד"ר מרק ורטהיים, ד"ר ישראל הררי

משחק הכדורעף: התנסות בתנאי תחרות (III)

המאמרים הקודמים הדגישו את ההיבט החברתי העומד מאחורי הגישה האינטגרטיבית: שיתוף פעולה בין הלומדים ('לשחק עם').
מאמר זה מציע מגוון משחקים שנועדו להדגיש את התחרותיות בין הקבוצות ('לשחק נגד').
שני המאמרים הקודמים בסדרה הציגו חמש משמונה קבוצות המשחקים על-פי מודל הגישה האינטגרטיבית.
מאמר זה מתמקד בשלוש הקבוצות האחרונות, הכוללות מגוון משחקים שנועדו להתנסות בתנאי תחרות נגד היריב:
משחקונים בקבוצות קטנות, מירוצי שליחים למיניהם, משחק כדורעף בהרכב מלא ולבסוף משחקים היתוליים.

קבוצה 6: משחקים בהרכבים קטנים ללימוד מיומנויות כדורעף

משחקים אלו, בתחילה במבנה של מירוצי שליחים ולאחר מכן בהרכבים קטנים, מאפשרים למידה של מיומנויות, מהלכי משחק ותהליכיו (ראה הסבר במאמר הקודם) ונושאים ספציפיים כגון תנועה של שחקן אל כדור באמצעות משחק.
הנחיות: (א) כל קבוצה תמנה 4-6 תלמידים בלבד כדי למנוע בזבוז זמן.
(ב) יש להקפיד על רווחים מתאימים בין הטורים כדי למנוע התנגשויות.
(ג) יש להימנע מגלגול או זריקת הכדורים לעבר הטור כדי למנוע בעיות ארגוניות ובטיחותיות.

להלן המשחקים:

א. משחקים ללימוד מיומנויות:

- מכת פתיחה תחתית חזיתית: התלמידים מסודרים בטורים על קו הרוחב של המגרש. הראשון מוציא מכת פתיחה אל מעבר לרשת (או גומי), רץ בעקבות הכדור, תופס אותו, מסתובב, מגלגל אותו בחזרה למספר 2 בטור וחוזר בריצה לסוף הטור. קבוצה המסיימת ראשונה זוכה בנקודה. לומדים מתחילים יוצאו מכת פתיחה מקו ה-3- ויתרחקו בהדרגה בהתאם ליכולתם.
- מסירה עילית (תן ולך): טורים המסודרים מול הרשת. מול כל טור, מעבר לרשת, ניצב שחקן (המוסר - א'). הראשון בטור מוסר מסירה עילית ל-א' ועובר לסוף הטור, א' מחזיר במסירה עילית (ללא עצירה) לשני בטור וחוזר חלילה. לאחר המסירה של האחרון בטור מחליף מס' 2 את א'. המשחק מסתיים לאחר שכל לומד מתרגל את תפקיד המוסר. נקודת בונוס ניתנת לקבוצה שהצליחה למסור ברציפות מבלי שהכדור ייפול על הקרקע. ניתן לבצע משחק זה גם ללא רשת ובשלב מתקדם יוצבו הטורים משני צידי הרשת.
- הנחתה: טורים מול הרשת. א' (המוסר) עומד בצד הטור ובניצב לרשת. א' מוסר מסירת הגשה גבוהה, והראשון בטור מנחית את הכדור קלות אל מעבר לרשת, רץ אחר הכדור המונחת, תופס אותו, רץ עמו בחזרה ומוסר מסירת הגשה להנחתה למספר 2 בטור. יש למקם את המנחית על קו ה-3.

ב. משחקים ללימוד מהלכי משחק בתהליך מס' 1 (מעבר מקבלת מכת פתיחה להתקפה):

- מהלך ראשון (מכת פתיחה וקבלה להגשה): שני טורים המסודרים על קו ה-3 של המגרש, בידי הראשון בכל טור כדור. מול כל טור, מעבר לרשת, ניצבים שני תלמידים - א' בתפקיד מקבל מכת הפתיחה ו-ב' המגיש. הראשון בטור מוציא מכת פתיחה אל מעבר לרשת (או גומי) ורץ אחר

הכדור. א' מקבל את הכדור במסירה תחתית ומכוונו ל-ב' שתופסו מעל גובה הראש. בהמשך, ב' מוסר את הכדור למס' 2 בטור ורץ לסופו, ו-א' עובר לעמדת המגיש (ב'). ביצוע מוצלח ורציף של כל המהלך מזכה את הקבוצה בנקודה. זוכה במשחק טור שצבר 12 נקודות. לומדים מתחילים יוציאו מכת פתיחה מקו ה-3- ויתרחקו בהדרגה, וכך גם מקבל מכת הפתיחה.

2. מהלך שני (קבלת כדור, הגשה והעברת הכדור אל מעבר לרשת): עמדת מוצא כמו במהלך הקודם: הראשון בטור מוסר כדור מעבר לרשת/גומי (לומדים מתקדמים מוסרים במסירה עילית), ורץ אחר הכדור. א' מקבל במסירה תחתית ומכוון ל-ב' המוסר מסירה עילית ל-א' שהתקדם בינתיים לכיוון הרשת, וזה מעביר את הכדור במסירה עילית מדויקת למספר 2 בטור. ב' עובר מתחת לרשת ורץ לסוף הטור, ו-א' עובר לעמדת המגיש. הניקוד - כמו במהלך הראשון. אם הלומדים מגלים שליטה במיומנויות ובמהלך המשחק ניתן לעבור בהדרגה לסיום המהלך בהנחתה.

ג. משחקים ללימוד מהלכי משחק בתהליך מס' 2 (מעבר מהגנה להתקפה):

1. מהלך ראשון (חסימה והגנה להגשה): טורים על קו ה-3-, בידי הראשון כדור. מול כל טור, מעבר לרשת, ניצבים חוסם (א') ומגן שטח (ב'). הראשון בטור מנתר ליד הרשת ומעביר את הכדור בטפחה (הדמיה של הנחתה) מעבר לרשת. ב' מנתר ל'הדמיה' של חסימה, נוחת ומסתובב במהירות לקבל כדור מ-א' ותופס אותו מעל גובה הראש לשם הגשה. לאחר מכן הוא עובר מתחת לרשת, מוסר את הכדור למס' 2 בטור ורץ לסופו. ניקוד: ראה לעיל.

2. מהלך שני (הגנה, הגשה והעברת הכדור אל מעבר לרשת): עמדת מוצא כמו במהלך הקודם, אלא שמול כל טור ניצבים שלושה תלמידים: חוסם/מגיש (א'), מגן שטח (ב') ו'מנחית' (ג'). הראשון בטור מנחית את הכדור קלות אך במדויק לכיוון ב' ורץ אחרי הכדור. ב' מקבל במסירה תחתית ומכוון אותה למגיש (א'), המוסר את הכדור במסירה עילית ל-ג'. ג' מתקדם לכיוון הרשת ומעביר את הכדור במסירה עילית מדויקת למספר 2 בטור (רק בשלב מתקדם הוא מעביר את הכדור בהנחתה), ממשיך ועובר מתחת לרשת ורץ לסוף הטור. ב' עובר לעמדת א' ו-א' עובר לעמדת ההנחתה. הניקוד: ראה לעיל.

ד. משחקים לימוד מיומנויות, מהלכים ותהליכי משחק

להלן דוגמאות של משחקים ללימוד מיומנויות, מהלכים ותהליכי משחק כדורעף באמצעות משחקים בהרכבים קטנים:

הנחיות: (א) יש לבחור קבוצות בעלות יכולת דומה.

(ב) יש לתחום מראש את גודל המגרש.

(ג) גודל המגרש וגובה הרשת ייקבעו בהתאם לרמת הלומדים.

(ד) לומדים מתחילים ישחקו כדורשת ובזריקת כדור ביד אחת במקום מכת פתיחה.

(ה) כל המשחקים יילמדו תוך מעבר מדורג ממשחק עם היריב למשחק נגדו.

להלן המשחקים:

1. 1+1 (במסירה עילית/תחתית ובשילוב מיומנויות נוספות): א' ו-ב' משני צידי הרשת. מטרת כל זוג לצבור את מספר המסירות הרב ביותר, ללא נפילת הכדור או בפרק-זמן נתון. לשיפור השליטה במיומנות המסירה ניתן לאפשר ללומדים לבצע שתי נגיעות רצופות לפני העברת הכדור אל מעבר לרשת (לדוגמה, מסירה תחתית והנחתה).

2. 2+2: בני-הזוג מוסרים זה לזה 2-3 מסירות ומעבירים את הכדור לבני-הזוג מעבר לרשת (תחילה במסירה עילית ומאוחר יותר בהנחתה). מחליפים מקומות. בשלב מתקדם יודגש סדר המסירות המועדף: קבלה תחתית, מסירה עילית והנחתה. הצלחה ברצף המסירות תזכה את הקבוצה בנקודה; בתהליך כולו - בשתי נקודות בונס.

ב.2+2. בני-הזוג ניצבים זה אחר זה (בזמן הקבלה בלבד): המקבל ימסור את הכדור למגיש (הממוקם ליד הרשת), המרים את הכדור שמאלה או ימינה להנחתה על-ידי המקבל. המורה יקפיד על החלפת מקומות בתנועה לפנים ולאחור, תוך שמירה על קשר עין עם הכדור.

3. 3+3 : א' ליד הרשת ו-ב' ו-ג' מאחור. המטרה היא ליצור מהלך שלם המבוסס על 3 מסירות בהשתתפות פעילה של כל השחקנים. ממתקדמים ניתן לדרוש לבצע את המהלך תוך שימוש במיומנויות שונות והחלפת מקומות לאחר שהכדור עבר את הרשת. בשלב מתקדם א' ו-ב' לפנים ו-ג' מאחור. הניקוד - כנ"ל.

4. 4+4: א'-ב' לפנים, ג' ו-ד' מאחור. המטרה להגדיר מראש את המגיש שיקבל את הכדור הראשון (תחילה השחקן מצד ימין של הרשת). את הכדור מקבל שחקן אחורי המגיש ימינה; המגיש מרים כדור מדויק לחברו ליד הרשת, וזה מעבירו במסירה ובשלב מתקדם בהנחתה (ללא חסימה).

5. 4+4 עם חסימה: השחקן האחורי ימסור תחילה את הכדור לשחקן שלא השתתף בחסימה, וזה יגיש את הכדור להנחתה לחוסם. בשלב מתקדם השחקן האחורי ימסור לזה שחוסם, שעם הנחיתה מסתובב במהירות לאחור והופך למגיש הכדור להנחתה. לאחר כל תהליך ובזמן שהכדור עובר את הרשת על השחקנים בקו ההתקפה לעבור לקו ההגנה. ניתן לגוון את הדרכים של החלפת מקומות. הניקוד - כנ"ל.

6. משחק של 4 קבוצות, בכל אחת 2 משתתפים: קבוצה מס' 1 מוציאה מכת פתיחה. קבוצה מס' 2 מקבלת את הכדור ויוצרת מהלך/תהליך שמטרתו לשתף פעולה עם בן-הזוג ולהעביר את הכדור למגרש הנגדי (משחקים במגרשים קטנים). הקבוצה ששגתה מוחלפת על-ידי קבוצה מס' 3 הממתינה מעבר לקו הרחוב של המגרש. הכניסה של קבוצה 3 למגרש היא באמצעות מכת פתיחה. הצלחת התהליך ומעבר של הכדור מקבוצה לקבוצה מזכים את שתי הקבוצות הפעילות בנקודות.

קבוצה 7: כדור עף בהרכב מלא:

המשחקים הבאים מדמים משחק כדורעף 'מלא' של 6 שחקנים, תוך התמקדות בנושאים שונים כגון עמדות במגרש ולימוד מיומנויות יסוד (זריקה ותפיסה) ומיומנויות כדורעף. המטרה העיקרית היא שיתוף פעולה בין חברי הקבוצה.

1. כדורשת ללימוד עמדות ומיומנויות יסוד: בשלב הראשון משתמשים בזריקה ובתפיסה. בשלב הבא מוסיפים מיומנות אחת שנלמדה קודם לכן (מסירה תחתית, מכת פתיחה), ובהדרגה משלבים מיומנויות נוספות. מטרת המשחק היא ללמוד את העמדות במגרש, חילופים, תנועה לכדור ושיתוף פעולה מילולי בתהליך קבלת ההחלטות. הדבר חשוב במיוחד כאשר הלומדים אינם שולטים במיומנויות המשחק, וכאשר קיימים הבדלים גדולים ביכולת בין התלמידים.

2. כדורשת ללימוד מהלכי משחק ותהליכיו: קבוצה מס' 1 נחלקת לשתי קבוצות משנה: 3 שחקנים ניצבים על קו הרחוב של המגרש, בידי אחד מהם כדור, ושלושת האחרים בתוך המגרש. הראשון מוציא מכת פתיחה לעבר קבוצה מס' 2, המסודרת במגרש שממול בעמדות לקבלת מכת פתיחה (1-6). שחקן אחורי מקבוצה 2 מקבל את הכדור ומוסרו לעמדה 3 או 2, על-פי עמדת המגיש. המגיש מוסר לעמדות 2 או 4, ומשם מועבר הכדור למגרש הנגדי כדי שאחד השחקנים הניצבים בעמדות התפיסה (או מוציא מכת הפתיחה) יתפוס את הכדור. כל מהלך/תהליך מוצלח מזכה בנקודה. מחליפים תפקידים.

3. כדורעף ללא מכת פתיחה: משחק כדורעף 'רגיל' ולא כדורשת, אך ללא מכת פתיחה (המורה פותח במשחק במסירה ממאגר הכדורים שברשותו, ומוסר בכל פעם לקבוצה אחרת).

קבוצה מס' 8: משחקים היתוליים:

משחקים היתוליים מסייעים ליצירת אווירה לימודית מהנה במצבים שבהם הלומדים עדיין אינם שולטים במיומנויות המשחק. גם משחקים אלו משמשים כלי להוראת מהלכי המשחק ולשיתוף פעולה בין הלומדים.

1. כדורשת בישיבה: רצוי להתחיל את המשחק בהרכבים קטנים, במגרש קטן וברשת נמוכה.
2. כדורשת תוך החלפת עמדות: הקבוצה המעבירה את הכדור מעבר לרשת מחליפה עמדות בסדר הנכון על-פי החוקה אך בצורות תנועה שונות (הליכה על ארבע, קפיצות ארנבת וכד').
3. משחק השמות: התלמידים מסודרים בקבוצות קטנות ובמבנים שונים במטרה לתרום ללמידה פעילה. א' מוציא מכת פתיחה כלפי מעלה וקורא בשמו של אחד מחברי קבוצתו (ב') התופס את הכדור וקורא גם הוא בשם כלשהו. בשלב שני ב' מבצע מסירה עילית/תחתית (במקום תפיסה). הצלחה מזכה את הקבוצה בנקודה. ניתן להעלות את דרגת הקושי על-ידי דרישה לכמה מסירות רצופות של כל חברי הקבוצה (הניקוד קבוצתי).
4. כדורשת בשני כדורים: הקבוצות מסודרות משני צידי הרשת. המשחק יתחיל בכדור אחד, ובמהלכו ייתוסף כדור שני. ניתן לשחק במספר משתנה של תלמידים. אם מספר המשחקים עולה על 6 ניתן להוסיף כדור שלישי או לחלק את המגרש לשניים. יש לעודד את שיתוף הפעולה בין השחקנים באמצעות שימוש ב-3 מסירות.
5. כדורשת מתמשך: המשחק מתחיל במיומנות שנלמדה. כאשר הכדור נופל על הקרקע, המשחק יחודש מאותה נקודה שבה הוא נפל. הממשיך חייב לעמוד בגבו לרשת.
6. כדורעף מעורב: משחק שבו ניתנת אפשרות של קפיצת הכדור על הקרקע בין מסירה אחת לשנייה (למתחילים), או בין מיומנות אחת לשנייה (למתקדמים). מותר לתפוס את הכדור או להמשיך במסירות כדורעף.
7. 'טניס-עף': משחק על מגרש הכדורעף, המשלב בין חוקי משחק הטניס והכדורעף [מישחק ביד אחת (פתוחה או מאוגרפת) ובהקפצת כדור]. ניתן לשנות את גודל המגרש על-פי גודל הקבוצה ולהתאים את גובה הרשת לרמת התלמידים.

סיכום

במאמר זה הוצעו דוגמאות של משחקים מקבוצות 6-8 על-פי רציונל הגישה האינטגרטיבית. מטרתן העיקרית של קבוצות משחקים אלו היא לבנות שיתוף פעולה בקבוצה כתהליך המכין את חבריה למשחק נגד היריב, והם חשובים במיוחד ללומדים מתחילים במעבר מלימוד ותרגול המיומנויות לשימוש בהן במצבי משחק תחרותיים. המאמר הרביעי והאחרון בסדרה ימחיש למורה כיצד לשלב את גישת הלימוד המסורתית עם הגישה האינטגרטיבית וגישת המשחק למודל הוראה מורחב, שיפרט תהליך למידה איכותי באמצעות יחידות הוראה המבוססות על יעדיה של תכנית הלימודים החדשה.

הכותבים:

ד"ר מרק ורטהיים – ראש אקדמית ורטהיים לשעבר מרצה במכללה לחינוך גופני ולספורט ע"ש זינמן במכון וינגייט
ד"ר ישראל הררי - המכללה לחינוך גופני ולספורט ע"ש זינמן במכון וינגייט

- המודל כולו פורסם בחוברת לימודית